

Ήταν μια ήττα τραγική. Από τους 3.000 μαχητές, οι 1.700 έπεσαν νεκροί. Μόλις 1.300 σώθηκαν. Από τους αμάχους, οι 5.000 σκοτώθηκαν μέσα στη νύχτα. Πέρασαν μόνο 13 γυναίκες, όλες Σουλιώτισσες, μαζί με 3 ή 4 παιδιά. Αλλά 6.000 γυναικόπαιδα στάλθηκαν στα σκλαβοπάζαρα της Πόλης και της Αλεξάνδρειας. Οι Τούρκοι έχασαν 5.000 πολεμιστές αλλά πήραν το Μεσολόγγι. Τριάμισι χρόνια πάσχιζαν να το πατήσουν με δυο μακρές πολιορκίες. Από τις 15 Απριλίου του 1825, ο κλοιός έγινε ασφυκτικός. Ύψωσαν την τουρκική σημαία στις 11 Απριλίου του 1826. Η νίκη αυτή τους στοίχισε τον πόλεμο.

Νοέμβριο του 1822 αποφάσισαν για πρώτη φορά οι πασάδες Ομέρ Βρυώνης και Μεχμέτ Ρεσίτ Κιουταχής να πάρουν το Μεσολόγγι. Δεν μπόρεσαν. Η τελική τους επίθεση έγινε ανήμερα Χριστούγεννα, καθώς πίστευαν ότι θα πιάσουν τους Έλληνες στον ύπνο. Λάθεψαν. Οι πολιορκημένοι τους περίμεναν και τους τσάκισαν.

Στις 31 Δεκεμβρίου, οι Τούρκοι έλυσαν την πολιορκία κι αποσύρθηκαν στο Αγρίνιο έχοντας ξεμείνει από τροφές και πολεμοφόδια. Ο φουσκωμένος Αχελώος τους εμπόδιζε να περάσουν στην Ήπειρο. Έστειλαν ένα σώμα από 3.000 Τουρκαλβανούς να σκαρφαλώσουν στα Άγραφα για να πάνε στην Πρέβεζα για προμήθειες.

Καπετάνιος στο αρματολίκι των Αγράφων ήταν ο Γεώργιος Καραϊσκάκης. Είχε πέσει στη δυσμένεια του πολιτικού ηγέτη στη Δυτική Στερεά Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου και κρατούσε το πόστο του προσποιούμενος υποταγή στους Τούρκους, που, με τη σειρά τους, έκαναν πως τον πίστευαν. Η συμφωνία έλεγε πως Τούρκος δε θα πατούσε στο αρματολίκι του.

Όταν έμαθε πως οι Τουρκαλβανοί ανέβαιναν στα Άγραφα, παρέταξε τους δικούς του μπροστά σε μια σπηλιά, στην περιοχή Σοβολάκο, στη θέση Κορομηλιά, κοντά στον Αϊ Βλάση. Οι Τουρκαλβανοί του ζήτησαν να περάσουν. Ο Καραϊσκάκης αρνήθηκε. Τους είπε ότι παραβιάζουν τη συμφωνία και άρα έπρεπε να τους θεωρεί ληστές. Οι Τουρκαλβανοί έκαναν γιουρούσι κι έσπασαν τις άκρες των Ελλήνων, που υποχώρησαν στη σπηλιά. Η ελληνική αντεπίθεση τους έριξε πίσω.

Το αδιέξοδο λύθηκε με όλους τους κανόνες εκείνου του καιρού που προέβλεπαν μονομαχία των αρχηγών. Ο Καραϊσκάκης δε δυσκολεύτηκε να σκοτώσει τον αντίπαλό του, Ισμαήλ Χατζημπέη. Και οι αρματολοί του ξέκαναν άλλους διακόσιους που θέλησαν να παρασπονθήσουν. Οι υπόλοιποι γύρισαν στο Αγρίνιο. Ήταν 15 Ιανουαρίου του 1823 και, για τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, ήταν η πρώτη μάχη που έδωσε για την επανάσταση.

Οι Τουρκαλβανοί πέρασαν τον Αχελώο, στις 28 του μήνα, χάνοντας 500 άντρες που πνίγηκαν στα φουσκωμένα νερά. Την άνοιξη, ο Καραϊσκάκης αρνήθηκε να προσκυνήσει. Το καλοκαίρι, έγινε στρατηγός της επανάστασης. Ο πασάς, όμως, προετοιμαζόταν για έναν ακόμα γύρο.

Ήταν 15 Απριλίου του 1825, όταν στους ελαιώνες μπροστά από το Μεσολόγγι φάνηκαν οι πρώτοι πεζοί και καβαλάρηδες του Κιουταχή. Αρχισε η τελική πολιορκία της ιερής πόλης. Με τάφρους και χαρακώματα και φρουρές κάθε 10 με 15 χλμ., σε όλη τη διαδρομή ως την Άρτα. Πίσω από την τάφρο και το χαρακώμα της πρώτης γραμμής, οι Έλληνες άνοιξαν μια δεύτερη τάφρο κι ακόμα ένα χαρακώμα. Το πυροβολικό θέριζε κι απ' τις δυο μεριές.

Η πρώτη μαζική τουρκική επίθεση έγινε στις 21 Ιουλίου 1825: Περίπου 24.000 ρίχτηκαν στη μάχη. Οι Έλληνες τους περίμεναν στο δεύτερο χαρακώμα. Οι Τούρκοι περνούσαν το πρώτο με ευκολία αλλά, με τη φόρα που είχαν, έπεφταν στη δεύτερη τάφρο και γίνονταν εύκολη λεία για τους πολιορκημένους: 1.500 οι Τούρκοι νεκροί. Λιγότεροι από 20 οι Έλληνες. Το Μεσολόγγι θα βαστούσε ακόμη...

Στις 6 Νοεμβρίου, ο τουρκοαιγυπτιακός στόλος φάνηκε στην περιοχή. Πάνω από 15.000 άντρες του αιγυπτιακού στρατού αποβιβάστηκαν και, στις 12 Δεκεμβρίου, ενώθηκαν με τους 10.000 της πρώτης γραμμής του Κιουταχή. Είχαν περάσει εννιά σκληροί μήνες πολιορκίας. Τα τρόφιμα στην κυκλωμένη πόλη ήταν λιγοστά, οι πληγωμένοι έμεναν δίχως φάρμακα. Την επομένη των Χριστουγέννων, ο ίδιος ο Ιμπραήμ έστηνε τη σκηνή του πλάι σ' εκείνη του Κιουταχή κι έπαιρνε την κατάσταση στα χέρια του.

Ήταν 7 Ιανουαρίου του 1826, όταν ο ναύαρχος Ανδρέας Μιαούλης έσπασε τον αποκλεισμό κι έφερε τρόφιμα, φάρμακα και πυρομαχικά. Τον ξαναέσπασε κάμποσες φορές ως τα μέσα του μήνα, οπότε του τέλειωσαν τα εφόδια. Από τις 12 Φεβρουαρίου, νέα αιγυπτιακά πυροβολεία ξεφύτρωναν κάθε νύχτα. Γάλλοι αξιωματικοί κανόνιζαν τις βολές των κανονιών. Οι άμαχοι νεκροί πλήθαιναν. Στις 25 του μήνα, το νησάκι Βασιλάδι, προπύργιο του Μεσολογγίου, έπεσε στα χέρια των πολιορκητών. Οι επόμενες βδομάδες πέρασαν με καθημερινές επιθέσεις και καθημερινές αποκρούσεις.

Κλειδί για την άμυνα της πόλης, το νησάκι Κλείσοβα διέθετε 130 όλους κι όλους υπερασπιστές. Ανήμερα του Ευαγγελισμού, 25 Μαρτίου, διάλεξε ο Κιουταχής για να το πάρει. Ο Κίτσος Τζαβέλας είδε από την πόλη τους Τουρκαλβανούς κι αποφάσισε να πάει ο ίδιος ενίσχυση στους υπερασπιστές. Τον ακολούθησαν άλλοι οχτώ. Πρώτα, αποκρούστηκαν οι Τούρκοι που άφησαν 1.000 νεκρούς. Τους διαδέχτηκαν οι Αιγύπτιοι. Άλλοι 1200 νεκροί. Η Κλείσοβα κράτησε.

Λίγο λίγο, τα τρόφιμα τελείωναν στο κυκλωμένο Μεσολόγγι. Τελείωναν και τα φάρμακα. Οι ελεύθεροι πολιορκημένοι έσφαζαν τα ζωντανά τους για να φάνε. Γαϊδούρια, μουλάρια κι άλογα. Έπειτα, σκυλιά, γάτες, ποντίκια. Ο θάνατος και οι αρρώστιες θέριζαν. Ο Μιαούλης προσπαθούσε να σπάσει τον αποκλεισμό, να φέρει τρόφιμα, φάρμακα και μπαρούτι. Δεν τα κατάφερε. Στις 31 Μαρτίου, σε μυστική σύσκεψη, οι οπλαρχηγοί αποφάσισαν την έξοδο. Πρωί, 9 Απριλίου, την εισηγήθηκαν σε συνέλευση των κατοίκων. Συμφώνησαν όλοι. Η έξοδος ορίστηκε για το βράδυ του Σαββάτου προς Κυριακή των Βαΐων, 10 Απριλίου 1826.

Οι αιχμάλωτοι εκτελέστηκαν. Οι πληγωμένοι και οι άρρωστοι, συνολικά 600 άτομα, οχυρώθηκαν στα πιο γερά σπίτια. Οι υπόλοιποι χωρίστηκαν σε τρία σώματα. Δεξιά κι αριστερά οι πολεμιστές, στη μέση τα γυναικόπαιδα.

Καθώς έπεφτε το σκοτάδι, οι άντρες της φρουράς περνούσαν σιωπηλοί την τάφρο κι ακροβολίζονταν έξω από την πόλη. Καταιγιστικά πυρά τους υποδέχονταν. Στις 8.15, όλοι βρίσκονταν στις προκαθορισμένες θέσεις. Ανάμεσα στους μαχητές, και γυναίκες αντρίκεια ντυμένες με το όπλο στο χέρι. Περίμεναν τον αντιπερισπασμό από τα βουνά, που ποτέ δεν ήρθε. Επιτέλους ξεκίνησαν. Ξεχύθηκαν μέσα από τις τουρκοαιγυπτιακές γραμμές, θέριζαν

και θερίζονταν σαν στάχια. Κάποιος φώναξε: «Πίσω». Σύγχυση. Άλλοι γύρισαν, προχώρησαν άλλοι. Κάποιοι πέρασαν, έφυγαν στα βουνά. Οι πολλοί έπεσαν.

Οι Τούρκοι μπήκαν στο Μεσολόγγι. Οδομαχίες και πόλεμος σπίτι με σπίτι. Κι εκρήξεις. Οι πολιορκημένοι έβαζαν φωτιά στο μπαρούτι, όταν δεν μπορούν ν' αμυνθούν άλλο. Σκοτώνονταν, παίρνοντας μαζί τους όσους περισσότερους από τους εχθρούς μπορούσαν.

Ο Χρίστος Καψάλης, πρόκριτος και μπαρουτοκαπνισμένος μαχητής και στις δυο πολιορκίες, οχυρώθηκε στο φυσιγγιοποιείο. Πολέμησε παλικάρισια αλλά οι Τούρκοι ήταν αμέτρητοι. Όταν τελικά εισέβαλαν, ο Καψάλης έβαλε φωτιά κι ανατινάχτηκε στον αέρα, παίρνοντας μαζί του κι όσους από τους εχθρούς είχαν πλησιάσει.

Το πρωί, κάθε αντίσταση είχε καμφθεί. Το Μεσολόγγι είχε πέσει. Όμως, η σφαγή της εξόδου έγινε και η αρχή της αντίστροφης μέτρησης για τους Τούρκους.

Η ηρωική αντίσταση του Μεσολογγίου στην πολιορκία των Τουρκοαιγυπτίων ήταν για τους λαούς της Ευρώπης και της Αμερικής ένα γεγονός θαυμαστό. Η παρατεινόμενη άμυνα σκόρπιζε παντού ενθουσιασμό. Οι λαοί πίεζαν τις κυβερνήσεις να βοηθήσουν τους μαχόμενους Έλληνες. Στις 4 Απριλίου 1826, μόλις έξι ημέρες πριν από την ηρωική έξοδο, ο νέος τσάρος της Ρωσίας, Νικόλαος Α' (1796 - 1855), υπέγραψε με την Αγγλία το πρωτόκολλο της Πετρούπολης. Είναι το πρώτο κείμενο στη διεθνή διπλωματία, που αναφέρει τη λέξη Ελλάδα. Τη θεωρούσε αυτοδιοικούμενη χώρα, κάτω από την επικυριαρχία του σουλτάνου.

Μετά την έξοδο και τις σφαγές που ακολούθησαν, οι πιέσεις προς τις κυβερνήσεις έγιναν πιο έντονες. Υπογραφές με παγκόσμιο κύρος, όπως του Βίκτορα Ουγκώ (1802 - 1885), του Φραγκίσκου Ρενέ υποκόμη ντε Σατομπριάν (1768 - 1848) και του Πέτρου ντε Μπερανζέρ (Βερανζέρου, 1780 - 1857), έμπαιναν στις εκκλήσεις για βοήθεια στους Έλληνες. Ζητούσαν να απομονωθεί η Αυστρία του Μέτερνιχ και να αναγνωριστεί έμπρακτα η Ελλάδα. Η άμυνα της Ακρόπολης της Αθήνας έδωσε νέα ώθηση στο φιλελληνικό κίνημα. Όταν, στις 25 Μαΐου 1827, η Ακρόπολη παραδόθηκε, η Γαλλία προσχώρησε στο πρωτόκολλο της Πετρούπολης.

Η λαϊκή πίεση απέφερε καρπούς, στις 6 Ιουλίου του 1827. Την ημέρα αυτή, υπογράφηκε η συνθήκη του Λονδίνου ανάμεσα στην Αγγλία, τη Γαλλία και τη Ρωσία. Αναγνώριζε αυτόνομη Ελλάδα από τη γραμμή Αμβρακικού - Παγασητικού και νότια, κάτω από την επικυριαρχία του σουλτάνου. Το κυριότερο όμως ήταν πως η συνθήκη περιελάμβανε μυστικά άρθρα, που προέβλεπαν την αποστολή τριεθνούς στόλου στην Πελοπόννησο με εντολή την επιβολή των αποφάσεων.

Εκτελεστές της συνθήκης ορίστηκαν οι ναύαρχοι Ερρίκος Δανιήλ Γκοτιέ κόμης Ντεριγνί (1782 - 1835) για τη Γαλλία, Εδουάρδος Κόντριγκτον (1770 - 1851) για την Αγγλία και Λογγίνος Χέιντεν (1772 - 1840) για τη Ρωσία.

Μη γνωρίζοντας τα μυστικά άρθρα, η Τουρκία απόρριψε τους όρους της συνθήκης. Οι στόλοι των τριών δυνάμεων αποπλεύσανε με προορισμό την Ελλάδα. Η ιστορία θα γραφόταν στο Ναβαρίνο.

(Έθνος, 10.4.1997) (τελευταία επεξεργασία, 1.2.2009)